

ΔΙΝΟΝΤΑΣ ΕΜΦΑΣΗ ΣΤΟ ΕΡΓΟ: Η ΕΡΓΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΣΤΗΝ ΧΡΗΣΗ ΟΜΑΔΙΚΩΝ ΔΙΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΧΡΟΝΙΑ ΨΥΧΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Ιωάννης Πολίτης
Εργοθεραπευτής

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι θεραπευτικές ομάδες προσφέρουν ένα ασφαλές και οριοθετημένο περιβάλλον για μάθηση και έκφραση. Επίσης αποτελούν μία δυναμική πηγή ιδεών και δημιουργικότητας. Τα θεραπευτικά πλεονεκτήματά τους χρησιμοποιήθηκαν ευρέως σε προγράμματα ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης και ιδιαίτερα στον τομέα της εργασιακής αποκατάστασης ατόμων με χρόνια προβλήματα ψυχικής υγείας. Διακρίνονται σε τρεις βασικές κατηγορίες : σε ομάδες λεκτικής έκφρασης, σε ομάδες λεκτικής έκφρασης που είναι προσανατολισμένες σε δραστηριότητες και σε ομάδες δραστηριοτήτων.

Ερευνητικές εργασίες σε πληθυσμούς ατόμων με ψυχικά προβλήματα έχουν δείξει ότι οι ομάδες δραστηριοτήτων είναι πιο αποτελεσματικές στην βελτίωση:

- Της ικανότητας στην λήψη αποφάσεων
- Της χρήσης του ελεύθερου χρόνου
- Της αυτοεκτίμησης
- Της εργασιακής προσαρμογής

Η ΕΡΓΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΑΠΟΨΗ

Η Εργοθεραπεία βάσει του θεωρητικού της προσανατολισμού που δίνει έμφαση στην εκτέλεση έργου έχει διαμορφώσει τρία είδη

ομάδων: Την «κατευθυνόμενη», την «λειτουργική» και την «αναπτυξιακή» ομάδα.

- Η «κατευθυνόμενη» ομάδα απευθύνεται κυρίως σε άτομα με χαμηλή λειτουργικότητα και είναι αυστηρά οριοθετημένη ως προς τις δραστηριότητες που χρησιμοποιούνται. Επικεντρώνεται κυρίως στην εκμάθηση δραστηριοτήτων καθημερινής διαβίωσης και στην ανάπτυξη βασικών διαπροσωπικών σχέσεων.
- Η «λειτουργική» ομάδα παρέχει το κατάλληλο περιβάλλον και τα ερεθίσματα εκείνα που οδηγούν τα μέλη να εμπλακούν αυθόρμητα σε δραστηριότητες που έχουν προταθεί από τα ίδια. Έμφαση δίνεται στην ανάπτυξη εργασιακών ικανοτήτων, ενδιαφερόντων και φροντίδας εαυτού.
- Η «αναπτυξιακή» ομάδα περιλαμβάνει πέντε στάδια ανάπτυξης. Τα μέλη μετακινούνται διαδοχικά από κατώτερα στάδια δεξιοτήτων ομαδικής αλληλεπίδρασης σε ανώτερα, ώστε τελικά να καταλήξουν να συμμετέχουν σε μία ομάδα που έχει συνεκτικότητα, υπευθυνότητα, και αυτονομία.

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ

Εννοιολογικό πλαίσιο

Οι αναπτυξιακές ομάδες βασίζονται στα αναπτυξιακά πλαίσια αναφοράς τα οποία διακρίνουν την πορεία της ανθρώπινης

λειτουργίας σε στάδια ανάπτυξη. Κάθε αναπτυξιακό στάδιο καθορίζει το επίπεδο λειτουργίας και προσαρμογής του ατόμου. Σαν δυσλειτουργία ορίζεται η έλλειψη των προσαρμοστικών δεξιοτήτων που είναι απαραίτητες για μια αποτελεσματική και ικανοποιητική αλληλεπίδραση του ατόμου με το περιβάλλον του.

Στόχος των αναπτυξιακών ομάδων είναι να προσφέρουν ευκαιρίες για την απόκτηση βασικών δεξιοτήτων ομαδικής αλληλεπίδρασης.

Η λειτουργία τους βασίζεται σε τρεις υποθέσεις:

- Οι αποκλίσεις από την φυσιολογική πορεία της ανάπτυξης μπορούν να βελτιωθούν.
- Οι υποδεξιότητες που είναι βασικές για την ανάπτυξη των ωρίμων προσαρμοστικών δεξιοτήτων μπορούν να αποκτηθούν με διαδοχικό τρόπο.
- Οι ώριμες προσαρμοστικές δεξιότητες μπορούν να αποκτηθούν μέσω της συμμετοχής του ατόμου σε καταστάσεις που παρέχουν τα κατάλληλα ερεθίσματα και ευνοούν τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ του ατόμου και του περιβάλλοντός του.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Η κατάκτηση ενός σταδίου ανάπτυξης σε μία δεδομένη περιοχή ανθρώπινης λειτουργίας επιτυγχάνεται μέσα από δραστηριότητες οι οποίες θεωρούνται περισσότερο ένα όχημα για την απόκτηση μιας κατάλληλης συμπεριφοράς για ένα συγκεκριμένο στάδιο, παρά οντότητες που από μόνες τους πρέπει να κατακτηθούν.

Σύμφωνα με το παραπάνω σκεπτικό, οι ομάδες εργοθεραπευτικών δραστηριοτήτων οργανώνονται ανάλογα με το αναπτυξιακό και όχι το ηλικιακό επίπεδο των μελών, έτσι ώστε τα μέλη να μπορούν να δουλέυσουν μαζί σε παρόμοιες δραστηριότητες στο ίδιο πρόγραμμα.

ΣΤΑΔΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ

Στις αναπτυξιακές ομάδες αναγνωρίζονται πέντε στάδια που δεν πρέπει να θεωρηθούν ξεχωριστά μεταξύ τους αλλά να γίνουν αντιληπτά ως ένα συνεχές.

Παράλληλη ομάδα

Είναι η ομάδα των ατόμων που ασχολούνται με ατομικές δραστηριότητες και έχουν μειωμένη ικανότητα για αλληλεπίδραση. Ο θεραπευτής προσφέρει υποστήριξη με ανατιθέμενες δραστηριότητες και έχει την ευθύνη να καλύψει τις συναισθηματικές ανάγκες του κάθε μέλους.

Ομάδα προσχεδιασμού

Τα μέλη συμμετέχουν σε κοινές βραχύχρονες δραστηριότητες που απαιτούν κάποια αλληλεπίδραση, συνεργασία και συναγωνισμό. Η δραστηριότητα παραμένει κεντρικής σημασίας. Αμοιβαία αλληλεπίδραση πέραν της διάρκειας της δραστηριότητας δεν αναμένεται. Ο θεραπευτής παρέχει ή υποστηρίζει την ομάδα στην επιλογή των δραστηριοτήτων που απαιτούν αλληλεπίδραση δύο ή περισσότερων ατόμων για να πραγματοποιηθούν. Συνεχίζει να ανταποκρίνεται στις συναισθηματικές ανάγκες του κάθε μέλους.

Εγωκεντρική – συνεργατική ομάδα

Τα μέλη αυτού του τύπου ομάδας επιλέγουν, εκτελούν και πραγματοποιούν σχετικά μακρόχρονες δραστηριότητες σε συνδυασμό με την αλληλεπίδραση που παρουσιάζουν. Η δραστηριότητα παραμένει το επίκεντρο του ενδιαφέροντος αλλά ενθαρρύνεται και μία σχετική ικανοποίηση αναγκών των μελών από τους συναδέλφους τους. Τονίζεται η αμοιβαία ικανοποίηση που μπορεί να αποκτηθεί με την ανταπόκριση του ενός μέλους στις ανάγκες του άλλου. Ο θεραπευτής δίνει υποστήριξη και καθοδήγηση ανάλογη με το είδος της δραστηριότητας και ικανοποιεί ένα

σημαντικό μέρος των συναισθηματικών αναγκών των μελών.

Συνεργατική ομάδα

Τα μέλη ενθαρρύνονται να αναγνωρίσουν και να ικανοποιήσουν μεταξύ τους τις συναισθηματικές τους ανάγκες σε συνδυασμό με την διεκπεραίωση της ανατιθέμενης δραστηριότητας. Ο θεραπευτής έχει κυρίως συμβουλευτικό ρόλο και δεν είναι απαραίτητη η παρουσία του σε όλες τις συνεδρίες.

Ωριμη ομάδα

Τα μέλη παίρνουν τους κατάλληλους ρόλους ώστε να εκτελούν επιτυχώς μία δραστηριότητα και παράλληλα να καλύπτουν τις συναισθηματικές ανάγκες που απαιτούνται για την κατάλληλη λειτουργία της ομάδας. Τονίζεται η διατήρηση μίας ισορροπίας μεταξύ παραγωγικότητας και ικανοποίησης προσωπικών αναγκών. Ο

θεραπευτής αλληλεπιδρά ως ένα ισότιμο μέλος της ομάδας.

ΣΧΟΛΙΑ

Η έννοια των αναπτυξιακών ομάδων θα μπορούσε να είναι ένα χρήσιμο εργαλείο για να περιγραφεί ή εξέλξει των ομάδων επαγγελματικής αποκατάστασης. Πολλές από τις αρχές των αναπτυξιακών πλαισίων αναφοράς που περιγράφηκαν παραπάνω ταιριάζουν με το σκεπτικό της μετακίνησης ατόμων στα προγράμματα επαγγελματικής αποκατάστασης. Όταν μία ομάδα προσανατολισμένη στην ανάπτυξη εργασιακών δεξιοτήτων μετακινείται με διαδοχικό τρόπο από το ένα πρόγραμμα στο άλλο ώστε να καταλήξει σε μία αποτελεσματική ομάδα εργασίας, παρουσιάζει μία σειρά αναπτυξιακών σταδίων που αντιστοιχεί στους πέντε τύπους των αναπτυξιακών ομάδων (βλέπε Πίνακα).

Πίνακας: Αντιστοιχία τύπων αναπτυξιακών ομάδων και προγραμμάτων επαγγελματικής αποκατάστασης.

ΤΥΠΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ	ΣΥΝΕΧΕΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ
Παράλληλη ομάδα	↔ Πρόγραμμα Ημερήσιας Φροντίδας – <i>Φροντίδα, υποστήριξη</i>
Ομάδα Προσχεδιασμού	↔ Πρόγραμμα Προεπαγγελματικής Εκπαίδευσης – <i>Εκπαίδευση</i>
Εγωκεντρική – Συνεργατική Ομάδα	↔ Εργαστήρια Επαγγελματικής Εκπαίδευσης- <i>Εκπαίδευση</i>
Συνεργατική ομάδα	↔ Παραγωγικά Εργαστήρια – <i>Προστατευμένη Εργασία</i>
Ωριμη ομάδα	↔ Συνεταιρισμοί – <i>Προστατευμένη Εργασία</i>

Μία περαιτέρω μελέτη αυτοί του φαινομένου που θα διερευνά την εξέλιξη της ομαδικής αλληλεπίδρασης των μελών σε σχέση με την εξέλιξη των εργασιακών τους ικανοτήτων ίσως δώσει πολύτιμες πληροφορίες για την βελτίωση της παραγωγικότητας των μελών των ομάδων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Cole, M., & Greene, L. (1988). A preference for activity: A comparative study of psychotherapy groups vs. occupational therapy groups for psychotic and borderline patients. *Occupational Therapy in Mental Health, 8*(3), 53-67

Cole, M. (1998). *Group dynamics in Occupational Therapy* (2nd ed.). Thorofare, NJ: Slack.

Finlay, L. (1993). *Group work in occupational therapy*. London: Chapman & Hall.

Howe, M. & Schwartzberg, S. (1995). *A functional approach to group work in occupational therapy* (2nd ed.). Philadelphia: J.B. Lippincott.

Kaplan K. (1988) *Directive group therapy. Innovative mental health treatment*. Thorofare, NJ: Slack.

Mc Dermott, A. (1988). The effect of three group formats on group interaction patterns. *Occupational Therapy in Mental Health, 8*(3), 69-89

Mosey, A. (1996). *Psychosocial components of Occupational Therapy* (2nd ed). New York: Raven Press.

Pratt, J., & Jacobs, K. (1997). *Work Practice: International Perspectives* (Ed.). Boston: Butterworth Heinemann.

Yalom, I. (1995). *The theory and practice of group psychotherapy* (4th ed.). New York: Basic Books.